

O carte scrisă cu mult curaj. Elena NEGRU, Construcția identitară în R.S.S. Moldovenească (1940- 1941/1944-1989), Chișinău, Lexon Prim, 2022, 283 p.

Structurată în cinci capitole, lucrarea Elenei Negru intitulată „Construcția identitară în R.S.S. Moldovenească (1940-1941/1944-1989)” abordează o problemă pe cât de complexă, pe atât de importantă pentru istoria contemporană a spațiului românesc la Est de Prut. Întrebările la care caută răspuns autoarea rezidă în clarificarea conceptelor de identitate și națiune, a esenței teoriei cu privire la națiunea sovietică și a proiectului identitar sovietic. Este studiat modul în care proiectul identitar din RASSM a fost transpus în RSSM și instrumentalizat în primul deceniu postbelic. Sunt identificate paradigmele evoluției sale în anii „dezghețului” hrușciovist, între 1965-1985, precum și în perioada restructurării lui Gorbaciov (1985-1989).

În primul capitol sunt prezentate reperetele teoretice, istoriografice și sursele istorice privind construcția identitară. Elena Negru explică conceptul de națiune, utilizând o varietate largă de definiții propuse de istoriografia națională și internațională, clarifică teoriile „națiunii” și „naționalității” și lămurește în ce a constat proiectul identitar sovietic. Autoarea analizează conținutul teoriei sovietice a națiunii și planul sovietic de a construi națiuni. Pentru a facilita înțelegerea sensului proiectului de construcție identitară în RSSM, Elena Negru a folosit o abordare care face apel la politica națională sovietică. Întrucât limba și istoria sunt elementele principale ale oricărui eșafodaj identitar, autoarea a considerat necesar să analizeze evoluția politicii naționale sovietice, modul în care politica a ghidat lingvistica și istoriografia și a manipulat discursul despre istoria „poporului moldovenesc” și „limba moldovenească”. Tot în acest capitol, este examinată istoriografia problemei, în baza unei multitudini de studii științifice și publicistice la temă, publicate în spațiul românesc, în Uniunea Sovietică și în Rusia contemporană, precum și în alte țări. Cunoscătoare a fondurilor de arhivă la temă, autoarea a unor culegeri de documente tematice¹, Elena Negru polemizează cu unii autori în chestiunile privind națiunea civică și etnoculturală, politica națională, națiune (definiții și abordări), limbă moldovenească etc.

În următorul capitolul este cercetat modul în care a fost transpus proiectul „moldovenesc” din RASSM în RSSM în anii stalinismului târziu, evidențiind principalele mecanisme ale fenomenului deconstrucției identitare. În urma analizei

¹ A se vedea în acest sens: Elena Negru, Gheorghe Negru, „Cursul deosebit” al României și supărarea Moscovei. Disputa sovieto-română și campaniile propagandistice ale PCM împotriva României (1965-1989). Studii și documente, vol. I, 1965-1975, Centrul Editorial Poligrafic USM, Chișinău, 2013, 616 p. ISBN 978-9975-71-340-5; Elena Negru, Gheorghe Negru „Cursul deosebit” al României și supărarea Moscovei. Disputa sovieto-română și campaniile propagandistice antiromânești din RSSM (1965-1989). Studii și documente. vol. II (1976 - 1989). Chișinău: Tehnica-Info, 2016, 926 p. ISBN 978-9975-63-393-2.

construcției noii identități „moldovenești” se conturează aspectele cheie ale acestui proces, și anume: elaborarea teoriei etnogenezei, fabricarea „limbii moldovenești” deosebite de limba română, problema patrimoniului literar clasic.

Un alt capitol al lucrării este dedicat analizei procesului edificării identității „moldovenești” care a avut loc în perioada dintre „dezghețul” și „înghețul” hrușciovist, în anii 1953 – 1964. Autoarea prezintă ambiguitățile politicii sovietice față de naționalități, sensul „noului” curs în politica națională, limitele „dezghețului” cultural și reconsolidarea rolului limbii ruse în întreg spațiul URSS. Totodată, sunt aduse clarificări referitoare la acțiunile intelectualității pentru dezavuarea liniei slavizante, de identificare a „limbii moldovenești” cu limba română și de repunere în circuitul educațional-cultural a moștenirii literare clasice românești. O altă problemă analizată în acest compartiment se referă la renașterea națională și la ofensiva autorităților împotriva intelectualilor, pentru a stopa procesul destalinizării și a pune în aplicare un control ideologic total asupra vieții culturale din RSSM. Documentele de arhivă studiate i-au permis autoarei să atribuie un loc aparte în investigarea fenomenului propagandei URSS împotriva Republicii Socialiste România și redimensionării proiectului identitar în R.S.S.Moldovenească în anii 1965-1985. Autoarea arată principalele fațete ale războiului propagandistic antiromânesc, caracterizat prin dezvoltarea conceptului etnogenezei poporului „moldovenesc”, amplificarea teoretizărilor privind „limba moldovenească” de sine stătătoare, acțiunile propagandistice pe arena internațională despre istoria și realizările „națiunii moldovenești”, procese care au ajuns până la izolarea culturală a RSSM față de România prin eliminarea cărților românești și a presei, limitarea schimburilor turistice și a contactelor dintre rude și prieteni.

Este abordată, de asemenea, evoluția proiectului identitar „moldovenesc” în contextul perestroikăi, când are loc o revizuire a politicii naționale sovietice, urmată de valul mișcării pentru renașterea națională în cadrul URSS. Este cercetat rolul mișcării de renaștere națională din RSSM în spulberarea mitului „limbii moldovenești” și a bazelor sale teoretice, subliniindu-se modul în care au fost lansate dezbaterile privind proiectele de legi lingvistice, rezistența nomenclaturii de partid. Este prezentată pe larg bătălia „pentru limbă și alfabet”, rolul Marii Adunări Naționale și a celei de-a XIII-a Sesiuni a Sovietului Suprem al RSSM, care a culminat, la 31 august - 1 septembrie 1989, cu revenirea la limba română și la alfabetul latin.

Lucrarea oferă o imagine de ansamblu, originală și argumentată asupra proiectului sovietic de fabricare a identității „moldovenești” pe parcursul a patru decenii și jumătate. În același timp, pe baza unor surse edite și inedite, este relevat rolul mișcării de renaștere națională în demolarea mitului „limbii moldovenești”, este prezentată bătălia pentru limba română și a alfabetului latin din RSS Moldovenească în anul 1989. De remarcat faptul că istoriografiei contemporane îi lipsea, până mai ieri, o astfel de lucrare documentată și profund argumentată care să pună punctele pe „i” în chestiunea construcției identitare în RSS Moldovenească.

Silvia Corlăteanu-Granciuc